

Forfatter: Goldschmidt, M. A.

Titel: Noveller og andre fortællinger

Citation: Goldschmidt, M. A.: "Noveller og andre fortællinger", i Goldschmidt, M. A.: *Noveller og andre fortællinger*, udg. af Thomas Bredsdorff , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1994, s. 323. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-goldschmidt02t-shoot-idm140068783992176/facsimile.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Noveller og andre fortællinger

- *Skiftetid*: 1. maj og 1. november, de datoer, hvor tjenestefolk skiftede ansættelse.
- 95 *Session*: møde, hvor soldater udtages. – *Rdl.*: se n.t.s. 22.
- 96 *i Abrahams Skjød*: i himmelsk salighed. – *Ungnød*: ungreatur.
- 97 *Våningshuset*: se n.t.s. 78. – *Særk*: skjorte eller undertrøje.
- 99 *grandskikkelig(t)*: helt igennem pæn.
- 100 *skikkeleg*: pæn.
- 101 *Førsteprædiken*: formiddagsgudstjeneste, i et pastorat med flere kirker. – *Mangfestok(ke)*: rundstok til rulning af tøj efter vask.
- 102 *Skjødskind(t)*: skindforklæde. – *prate(de)*: snakke. – *Kritte*: kløe; sammensætningen 'død og kritte' er en mild ed, på lime med 'død og pine'.
- 103 *knye*: protestere.
- 104 *Klubben*: det hus hvor byens selskabelige foreninger samledes. – *Baldirecteur(en)*: balinspektør. – *complimentere(de)*: byde velkommen. – *Cotillon*: en selskabsdans med uddeling af gaver.
- 111 *være(t) (...) god*: elske.
- 112 *være en Judas imod (...)*: forråde, jvf. Luk. 22,48. – *Spee*: hån.
- 113 *Aftægscontract(en)*: aftale om livsvarig kost og logi, som den, der afstår en ejendom, træffer med den ny ejer, hyppigt sin arving.
- 114 *Henedsfogden*: dommer og politimester i samme person.
- 115 *skæmme(de) sig*: miste sit sunde udseende.
- 116 *Dunst(er)*: tåge. – *Fjæl(ler)*: bræt. – *Tørveskue*: stak af tørv, der er sat til tørre. – *søret*: svoret.
- 117 *betænkte*: overvejede. – *Brevtaske*: tegnebog.
- 118 *rimelgvis*: sandsynligvis. – *Prosit*: lat.: held og lykke! Velbekomme! – *Vivat*: lat.: leve! – *Tærvælgighed*: nøjsomhed.
- 119 *Prinds Wiljelm*: (1787-1867), søn af arveprins Frederik, fra 1815 kommandør for 2. jyske infanteriregiment. – *Phaat*: snak.
- 120 *Tøllekniv(en)*: dolk. – *gam(mere)*: vred, forbitret.

Avrohmche Nattergal

Efter selvstændig bogudgave med denne titel, 1871.

Som dreng så Goldschmidt *Tryllefløjten* på Det kongelige. Det var hans første teaterbesøg. Han kedede sig. »Men i Logen var dens Besidder, en jødisk Billetsjover ved navn Abraham eller Avrohmche med tilnavnet Schnorr, og endvidere sad der en smuk Pige i nedringet Kjole og med et grønt eller blaat Silketørklæde om Halsen. »Vil du have et Stykke Æble, min Dreng?« sagde hun med paafaldende smuk Stemme og delte et Æble

med mig. Over 40 Aar efter, i 1869, kjørte jeg paa Jernbanen mellem Hannover og Kassel. Jeg var ene i Coupéen, det blev mørkt, jeg kunde ikke læse, og da jeg begyndte at kjede mig, søgte jeg efter Noget at fortælle mig selv; men intet Sammenhængende frembød sig. Paa en Station steg en ung Pige ind i en Coupé nær ved mig. Jeg kunde ikke se hende, men hørte hendes klare Stemme sige Farvel til dem, der havde fulgt hende. I samme Nu, ved Lyden af denne Stemme, sprang Logen, den unge Pige, Billetsjoveren frem i mit Sind og formede sig under deres hastige Fremtræden til Billeder, jeg aldrig havde seet: den unge Pige blev til Emilie, Billetsjoveren blev Avrohmche Nattergal, der fik en Fader, en Fortid, Venner og en Skjæbne, og den hele Historie fik jeg fortalt og lært udenad, inden jeg kom til Kassel (rigtignok med Undtagelse af Slutningen, de syv sidste Sider, der give Fortællingen Mening og Symbolik; de toge et Aar). En bekendt Læge her i Kjøbenhavn har oftere været ilav med mig for at faa Oplysning om, hvorledes Noveller blive til i en Forfatters Hjerne; her er nu i al Ubetydelighed et Exempel; men jeg troer rigtignok ikke, at det oplyser, eller overhoved at det, der bliver søgt, kan oplyses; thi endskjøndt Stof og Anledning er atomistisk tilstede i Sindet, bliver det Egenlige, den Magt, der samlende griber ind, skaber, giver Liv og Farve, lige skjult.» (*Livs Erindringer og Resultater* I, udg. M. Borup, 1965, s. 74).

- 123 *dum*: stum. – *orthodox(e)*: retroende. – *bene vixit (...)*: ændret citat fra den rom. digter Ovids (43 f.v.t. – 17 e.v.t.) *Tristia*, 3,4,25. – *Sabbatlysene*: lys der brænder helligdagen over.
- 124 *Assoié*: medejer. – *rimeligt*: sandsynligt.
- 125 *air*: fornemt anstrøg. – *Pretension*: præntention, indbildskhed. – *Kaf-tan*: lang overklædning for mænd, især brugt af ortodokse jøder. – *Geschäft(et)*: ty.: forretning. – *virksom*: aktiv.
- 126 *Meschuggås*: galskab.
- 127 *Billetsjover*: billetthandler, der køber billetterne i bundter og sælger dem enkeltvis foran teatret.
- 128 *Kawai*: lang kappe med stor krave eller slag.
- 129 *Mdm.*: madam, fru. – *Kong Midas' Barber*: gr. sagn om kong Midas, der som en straf havde fået æselsører, men ville holde skammen hemmelig. Hans barber kunne ikke bare sig, men måtte fortælle hemmeligheden i det mindste til sivene. – *rimeligvis*: sandsynligvis. – *Firskilling*: se n.t.s. 22.
- 130 *rare(e)*: køn, tiltalende. – *Felbender*: garver.
- 132 *Svend Dyrings Hus*: romantisk folkevisetragedie (1837) af Henrik Hertz med musik af Henrik Rung. Citatet og scenen, de diskuterer s. 133, er fra stykkets slutning, hvor den uheldigt omgifte Svend Dyring får besøg af genfærdet af sin afdøde hustru af første, lykkelige ægteskab, Helvig. – *Den Stumme*: – se n.t.s. 41. – *Slummer-Arien*:

- kulminationen af operaens mikstur af kærlighed og politik, begyndelsen af 4. akt, hvor Fenella, der er blevet forført og har fået tungen skåret ud, så hun ikke kan sladre, sover, mens hendes bror holder vagt, og hendes forfører, folkets undertrykker, nærmer sig, på flugt for det oprørske folk. – *Rapuis*: (kortvarigt) anfald af begejstring.
- 133 *justement*: fi.: netop. – *Jeg vil gaae*: dvs. i teatret.
- 134 *det stegte Æble (...)* *ristet*: elskereren i *Svend Dyrings Hus*, ridder Stig, rister (dvs. indridser) runer i et æble for at kaste det i skødet på den, han elsker ugenældt. Efter folkevisetro er det et magisk middel, som vil vække modtagerens kærlighed til afsenderen. Fru Sass kender ikke denne brug af ordet 'riste' og opfatter det derfor som ensbetydende med 'stege'. – *Guldborg*: Svend Dyrings anden, onde hustru.
- 135 *Jacnets Kjole*: tyndt, blødt, storvævet bomuldstof; gaze.
- 136 *sympathetisk*: indfølelse. – *Alle de smaa Billeder (...)*: fra visen »Agnete og Havmanden«, *Danmarks gamle Folkeviser*, nr. 38.
- 137 *billig(t)*: passende.
- 139 *Schema Jisroel*: Hør, Israel! – *verschwarz(t)et*: ty: formørket. – *endnu (Børn)*: endda, dvs. oven i købet. – *op med*: komme frem med, vedstå (offentligt). – *Prostitution(en)*: latterliggørelse.
- 140 *Hundetand*: hjørnetand.
- 141 *Lærke*: flad brændevinsflaske. – *Halvpæleglas*: glas, der rummer 1,2 dl. – *talmudisk Tale*: billedlig tale; dannet af ordet 'Talmud', betegnelse for samlingen af jød. traditionsstof efter 'Toraen', Mosebøgerne, og gennemsyret af billedlig tale. – *Oprørsenen i »den Stømme«*: se n.t.s. 41.
- 142 *Tvedagt*: splittelse. – *besynderlig*: særlig.
- 144 *betænke*: overveje. – *forandre sig*: guffe sig.
- 148 *Um Gottes willen*: ty.: for Guds skyld!
- 149 *verschwarzte*: se n.t.s. 139.

Tømmerpladsen

Efter Goldschmidts debutbog *Fortællinger* 1846, s. 26–55.

Først trykt som *Min Onkels Tømmerplads* i P. L. Møllers årbog *Gæu* 1845, siden i *Flensborg Avis'* søndagstillæg (se efterskriften foran, afsnit 4), dernæst som selvstændig bog, *Spøgeriet paa Tømmerpladsen eller det uventede Bryllup* 1849, og endelig i *Fortællinger og Virkelighedsbilleder, ældre og nye I*, 1877. – Ændringerne undervejs er ubetydelige og tydeligt brugsorienterede. I avisudgaven, der er trykt i et meget lille format, 8x12 cm, brydes